

© MOE, FDR Not to be repub

የምዕራፉ ዓላማዎች፡- ተማሪዎች! ይህን ምዕራፍ ከተማራችሁ በኋላ፡-

- ✓ ስለትውፊት ምንነትና አገልግሎት ትናገራላችሁ፤ ትጽፋላችሁ።
- ✓ ስለቀደምት የሕብረተሰብ አኗኗር ዘይቤና ትውፊታዊ ቅርሶች ታስረዳላችሁ።
- ✓ ክርክር ታካሄዳችሁ።
- ✓ ሐሳብን አሳጥራችሁ በራሳችሁ አባባል ትገልጻላችሁ።
- ✓ የእርባታና የምስረታ ቅጥያዎች ተጠቅማችሁ ቃላትን ታረባላችሁ፤ ትመሰርታላችሁ።
- ✓ ከመገናኛ ብዙሃን፣ ከቃለ-መጠይቅና ከአውደጥበብ መረጃዎችን አስባስባችሁ እንዳስፈላጊነቱ ትጠቀማላችሁ።
- ✓ በምሳሌያዊና ፈሊጣዊ አነጋገሮች ትገለገላላችሁ።
- ✓ አንድን ሐሳብ ከአንድ ቋንቋ ወደ ሌላ ቋንቋ ትተረጉማላችሁ።
- ✓ ጽሑፎችን በጥልቅ ንባብ ዘዴ ታነባላችሁ።

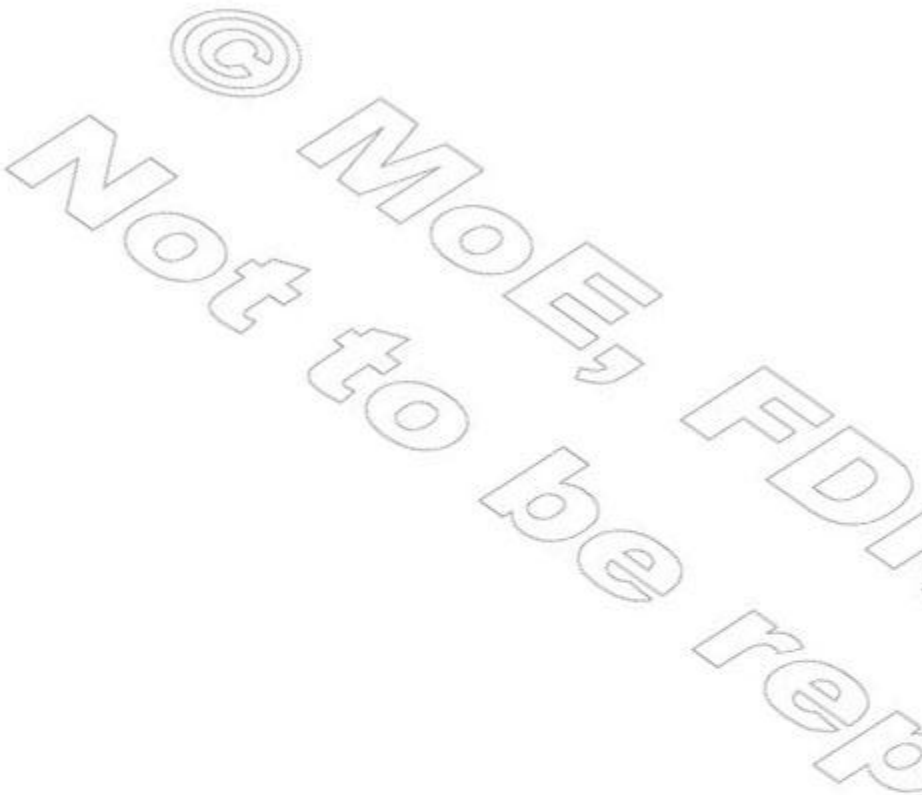
መነሻ የመወያዳ ነጥቦች

1. ትውልድ ሲባል ምን ይታወሳችኋል?
2. ትውልድ የሌለው ማሕበረሰብ ይኖራል ብላችሁ ትገምታላችሁ? ለምን?
3. "የስልጣኔ መስፋፋት የማሕበረሰቡን ጥንታዊና ባህላዊ ቅርሶች ያጠፋል" የሚሉ ወገኖች አሉ። እናንተስ ታምኑብታላችሁ? ለምን?

ትውልድ

ትውልድን ወይም የእንግሊዝኛ አቻውን ፎክሎርን “እንዲህ ነው” ብሎ ባጭሩ መበየን አስቸጋሪ እንደሆነ ይነገራል። አስቸጋሪነቱ የሚመነጨው ቃሉ በውስጡ ከያዛቸው ዝርዝር ጉዳዮች ብዛትና ስፋት ነው። ያም ሆኖ፣ ትውልድ አንድ ማህበረሰብ በረጅም ዘመን ታሪኩ ያከማቻቸውንና የሚከውናቸውን ተረቶችን፣ ቀልዶችን፣ ሐተታ ተፈጥሮዎችን፣ አፈታሪኮችን፣ ምሳሌያዊ ንግግሮችን፣ እንጉርጉሮዎችን፣ ድግምቶችን፣ ምርቃቶችን፣ እርግማኖችን፣ መሀላዎችን፣ የሐገረሰብ ልብስን፣ ዳንስን፣ ድራማን፣ ጥበብን፣ እምነትን፣ መድሃኒትን፣ የሙዚቃ መሳሪያዎችን፣ ዘፈኖችን፣ ዘዬዎችን፣ ዘይቤዎችን፣ ስሞችን፣ የቃል ግጥምን፣ የመቃብር ጽሑፎችን፣ የመጻፍጃ ቤት ግድግዳ ላይ ጽሑፎችን፣ ጨረቃ ድንበ-ልቦታዎችን፣ ገበጣዎችን፣ ሰንጠረዦችን፣ ጸሎቶችን፣ ዘር ቆጠራዎችን፣ የምግብ ዓይነቶችን፣ ጥልፎችን፣ ስፊቶችን፣ የቤትና የአጥር ዓይነቶችን፣ የለማኝ መማጠኛዎችን፣ ዓመት በዓሎችን (ገና፣ አረፋ፣ ጥምቀት፣ መውሰድ...)፣ ድግሶችን፣ የዕረፍት ቀኖችን፣ የድልና የልደት በዓላትን ሁሉ ያጠቃልላል።

በተጨማሪም ትውልድ ከዚህ በላይ በተዘረዘሩ ሁኔታዎችና ማህበራዊ አጋጣሚዎች የሚከወኑ ተግባራትን ይጨምራል። በመሆኑም ባንድ በኩል ለልዩ ልዩ ጥበባዊ ቅርጾች የጋራ መጠሪያ ሆኖ ሲያገለግል፣ በሌላ በኩል ደግሞ ራሱን የቻለ የምርምርና የዕውቀት ዘርፍ ነው። ታዋቂው የፎክሎር ፕሮፌሰር ቤን-አሞስ " ፎክሎር (ትውልድ) በአነስተኛ ቡድኖች

© Moe, FDR
Not to be republished

ያለ ኪናዊ ተግባራት ነው" ይለዋል። ይህ አጭር ብያሌ ቢሆንም፣ ብዙ ጽንሰ-ሐሳቦችን አምቆ የያዘ ነው። ዘርዘር አድርጎ ለማየት እንዲቻል "ኪናዊ ተግባራት" የሚለውን እሳቤ በሦስት ክፍሎ መመልከት ይቻላል።

የመጀመሪያው ሰዎች በዕለት ተዕለት ሕይወታቸው የማያቋርጥ ተግባራት ሲያከናውኑ የሚሏቸው (የሚናገሯቸው) ነገሮች ናቸው። ለምሳሌ፡- እናንተ አስረኛ ክፍልን ማለፍ ያልቻለ ንጹህ ሲያዘን ብታገኙት "አይዘህ! 'ላለፈ ክረምት ቤት አይሰራም።' አሁን በርትተህ ካጠናህ እንደኛ ታልፋለህ! ተስፋ አትቁረጥ" ብላችሁ ብትመክሩት ንግግራችሁ ጥበባዊ ሆኖ ታገኙታላችሁ። ጥበባዊነቱ ከተጠቀማችሁት ምሳሌያዊ ንግግር የሚመነጭ ነው።

የኪናዊ ተግባራት ሁለተኛው መገለጫ ሰዎች ከሚከውኗቸው ነገሮች የሚመነጭ ነው። ሰዎች ኪናዊ ተግባራት ሲያከናውኑ በጋራና በተናጠል የሚከውኑት ነገር አለ። ለምሳሌ፡- ተረት ተራቹ ሲናገር ያስመስላል፤ የአካል እንቅስቃሴ ያደርጋል፤ የገፀህርያቱን ሁኔታና ድርጊት የሚገልፀው በክዋኔ ነው። በዚህ ዓይነት ተረቱ ሲተረት፣ ምሳሌው ሲመሰል፣ የቃል ግጥሙ ሲገጠም፣ ፉክራው ሲፎከርና ሽለላው ሲቅራራ፣ ዝም ብሎ ሳይሆን ከክዋኔ ጋር ተዋህዶ ጥበባዊ ተግባራትን እውን በማድረግ ነው።

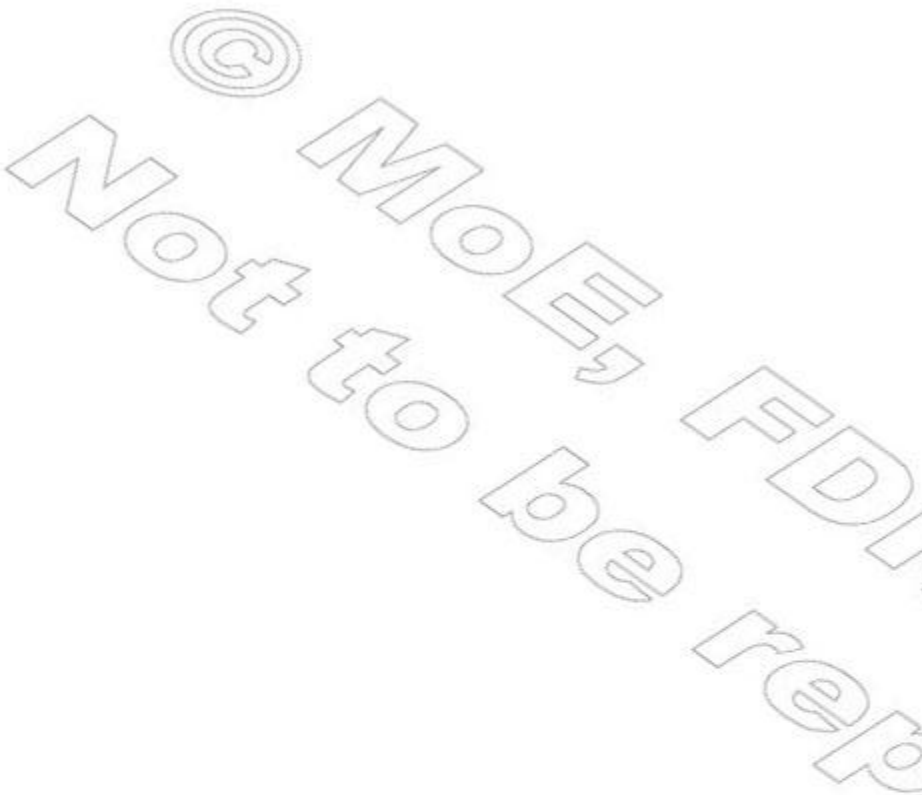
ሦስተኛው የኪናዊ ተግባራት መገለጫ ሰዎች የሚሠሯቸው (የሚፈጥሯቸው) ነገሮች ናቸው። አንድ ማህበረሰብ የሠራቸው ቁሳቁሶች ስለሠረው የሚያስተላልፉት ኪናዊ መልዕክት አለ። ለምሳሌ፣ በሀገራችን ሕዝቦች ለመጠጫ የሚያገለግሉ ክቅልና ክቅንድ የተሠሩ ጌጠኛ ዋንጫዎች፣ የወተት ዕቃዎች፣ የምግብ መመገቢያ ዕቃዎች፣ የስፌት ውጤቶች፣ የሥራ መሣሪያዎች፣ የቦር መሣሪያዎች፣ ሐውልቶች፣ ትክል ድንጋዮች፣ ወዘተ. ጥበባዊ ከመሆናቸው ባለፈ ስለሠራቸውና ስለሚገለገልባቸው ማህበረሰብ የሚያስተላልፉት መልዕክት አላቸው። "ያ ትውልድ እንዴት ጥበብኛ ነበር?" እስከማለት ያደርሳሉ፤ ያስደምማሉ። ለዚህ ነው እንግዲህ ትውፊት ኪናዊ ተግባራት ነው የሚባለው።

ትውልድ ወይም ፎክሎር አራት ዘርፎችን አጠቃሎ የያዘ ነው። እነሱም ስነቃል፣ ሐገረሰባዊ ትውን ጥበባት፣ ሐገረሰባዊ ልማድና ቁሳዊ ባሕል ናቸው።

ስነቃል፡- የልዩ ልዩ ቅርጾች ጥቅል መጠሪያ ሲሆን በውስጡም ተረቶችን፣ ሐተታ ተፈጥሮዎችን፣ አፈታሪኮችን፣ ምሳሌያዊ ንግግሮችን፣ እንቅስቃሴዎችን፣ እንክሳላንቲያዎችን፣ ቃል ግጥሞችንና የመሳሰሉትን በቃል አማካይነት የሚገለጹትን ጥበቦችና እነሱን የሚያጠናውን ሙያ የሚያጠቃልል ነው።

ሐገረሰባዊ ትውን ጥበባት፡- በዚህ ጥቅል መጠሪያ የሚካተቱት ደግሞ ሐገረሰባዊ ሙዚቃ፣ ሐገረሰባዊ ዳንስና ሐገረሰባዊ ድራማ ሲሆኑ፣ ስሙ እነዚህን ለሚያጠናው የሙያ መስክ መጠሪያነት ጭምር ያገለግላል። ሐገረሰባዊ ትውን ጥበባት የሐገረሰብ ልብስ ተለብሶ፣ በሐገረሰብ ሙዚቃ መሣሪያዎች ታጅቦ፣ አስፈላጊው መካኪልና መጊያጊያጥ ከተደረገ በኋላ የሚከወነውን ሁሉ ይመለከታል። ሙዚቃን ዳንስንና ድራማን ለመረዳት እንዲያመቻችሁ ነጣጥለን አቀረብናቸው እንጂ፣ ብቻ ብቻቸውን የቆሙ አይደሉም፤ በክዋኔ ጊዜ አንዳቸው ባንዳቸው ውስጥ ይኖራሉ። ልዩ ልዩ የሐይማኖት ሥርዓቶችን (ለምሳሌ፣ የመስቀል፣ የጥምቀት በዓላትን የቅዳሴ ሥርዓቶችን) የሠርግና የልቅሶ ሥነስርዓቶችን “አዶክብሬን”፣ የልደትና የግርዘት ሥነስርዓቶችንና የመሳሰሉትን ቀረብ ብለን ብንመለከት ሙዚቃ፣ ዳንስና ድራማ ምን ያህል የተሳሰሩ እንደሆኑ እንረዳለን።

ሀገረሰባዊ ልማድ፡- በዚህ የትውልድ ዘርፍ አራት አበይት ርዕሰ ጉዳዮች ይካተታሉ። የመጀመሪያው የፌስቲቫልና ክብረበዓል ከበራ ነው። የፌስቲቫል አብይ ጉዳይ ሰዎች ባንድነት ሆነው እንዲበርቁ ማድረግ ነው፤ በዚህ ሂደት የቡረቃው ተሳታፊዎች አንጻራዊ የሆነ የመንፈስ መታደስ፣ የአእምሮ አረፍት ያገኛሉ። ሁለተኛው ደግሞ ባህላዊ መዝናኛዎችንና ጨዋታዎችን የሚመለከት ነው። ባህላዊ ጨዋታዎች ለተጫዋቹ አካላዊ ሥነልቦናዊና ምናባዊ ሐሴትን በማስገኘት በኩል ከፍ ያለ አስተዋጽኦ አላቸው። ሦስተኛው የሐገረሰብ መድሃኒት ሲሆን፣ በስሩ ተፈጥሮአዊ የባሕል መድሃኒቶች ይገኛሉ። አራተኛው ርዕሰ ጉዳይ

ሐገረሰባዊ ሐይማኖት ነው። ይህ በሐይማኖቶች አካባቢ በመስጊድ፣ በቤተክርስቲያንና በመሳሰሉ የአምልኮ ቦታዎች የሚካሄዱትን መስተጋብሮች የሚመለከት ነው።

© MOE, FDI
Not to be rep

ቁሳዊ ባህል፡- በዓይን የሚታየውን በእጅ የሚዳሰሰውን ከዘመናዊ ኢንዱስትሪ መስፋፋት በፊት አንስቶ የሰው ልጅ ፈጥሮ የተገለገለባቸውን ቁሳቁሶች፣ እነዚህ ቁሳቁሶች የተሰሩበትን ዘዴ፣ የልዩ ልዩ ባህላዊ ምግቦች አሠራርን፣ የልብስን፣ የቤትንና የአጥር አሠራርን፣ ሰዎች ሥራ የሚያከናውኑባቸውን ባህላዊ መሣሪያዎችና ሌሎችንም መሰል ነገሮችን ያጠቃልላል።

ከዚህ በላይ ስለ አራቱ የትውፊት (ፎክሎር) ዘርፎች እጅግ ጠቅለል ያለና መነሻ ሐሳብን የሚፈነጥቅ ገለጻ ቀርቧል። እስቲ ንባባችሁን እዚህ ላይ ገታ አድርጉና፣ ከገለጻው ያገኛችሁትን ሐሳብ በመመርኮዝ፣ ትውፊት ለሚገለገልበት ማህበረሰብ ምን ፋይዳ ይኖረዋል ብላችሁ ትገምታላችሁ? መልሳችሁን በማስታወሻችሁ በማስፈር ንባባችሁን ቀጥሉ።

እያንዳንዱ የትውፊት (ፎክሎር) ዓይነት ለፈጠረውና ለሚገለገልበት ማህበረሰብ ምን ፋይዳ አለው? ብለን ስንጠይቅ የሚከተሉትን ሐሳቦች ልናገኝ እንችላለን። አብዛኛውን ጊዜ ማህበረሰቡ የሚያከናውናቸው ተግባራት ከሥነቃል ጋር የተያያዙ ናቸው። ተረቶች ሲተረቱ፣ ምሳሌዎች ሲመሰሉ፣ እንኳላንቲያዎች ሲጠየቁ፣ የቃል ግጥሞች ሲደረደሩ ... የየራሳቸው ተግባራት አሏቸው። የስነቃል ተግባራት ብዙ ቢሆኑም ከዚህ በታች ሁለቱን በማንሳት እንመለከታለን።

የመትከል (የማጠናከር) ተግባር፡- ማህበረሰቡ “ጠቃሚ ናቸው” ብሎ ያመነባቸው እሴቶች ተጠብቀው እንዲኖሩ በሥነቃሉ አማካይነት ይተክላቸዋል። በአባላቱ ዘንድ ተቀባይነት እንዲኖራቸው ለማድረግ ልዩ ልዩ ሥነቃላዊ ቅርጾችን ይጠቀማል። ለምሳሌ፡- እንደቅንነት፣ ደግነት፣ ቸርነት፣ ጀግንነት፣ ታታሪነት ... የመሳሰሉትን መልካም ባሕሪያት

አባላቱ እንዲጠብቁቸው የሚያደርገው በተረቶች፣ በምሳሌያዊ ንግግሮች፣ በአፈታሪኮችና በመሳሰሉት ሥነ ቃሎች አማካይነት ነው።

የማስተማር ተግባር፡- ዘመናዊ ትምህርት ከተስፋፋብት ዘመን አንስቶ ሕብረተሰቡ ልጆቹንና አባላቱን ስለ ልዩ ልዩ ማህበራዊ ጉዳዮች ስለአኗኗርና አሰራር ሥርዓቶች፣ ስለ አባላልና አለባበስ ሥርዓቶች የሚያስተምረው በሥነቃሉ አማካይነት ነው ለምሳሌ፡- "ድር ቢያብር አንበሳ ያስር" በማለት የህብረትን አስፈላጊነትና ጥቅም ያስተምራል። በዚህ ዓይነት በተለያዩ ማህበራዊ ጉዳዮች ላይ የተነገሩትን ምሳሌዎች፣ ተረቶች፣ ቃል ግጥሞች ይዘት ብንመረምር ትልቅ ማህበራዊ ፋይዳ ያላቸው ሆነው እናገኛቸዋለን።

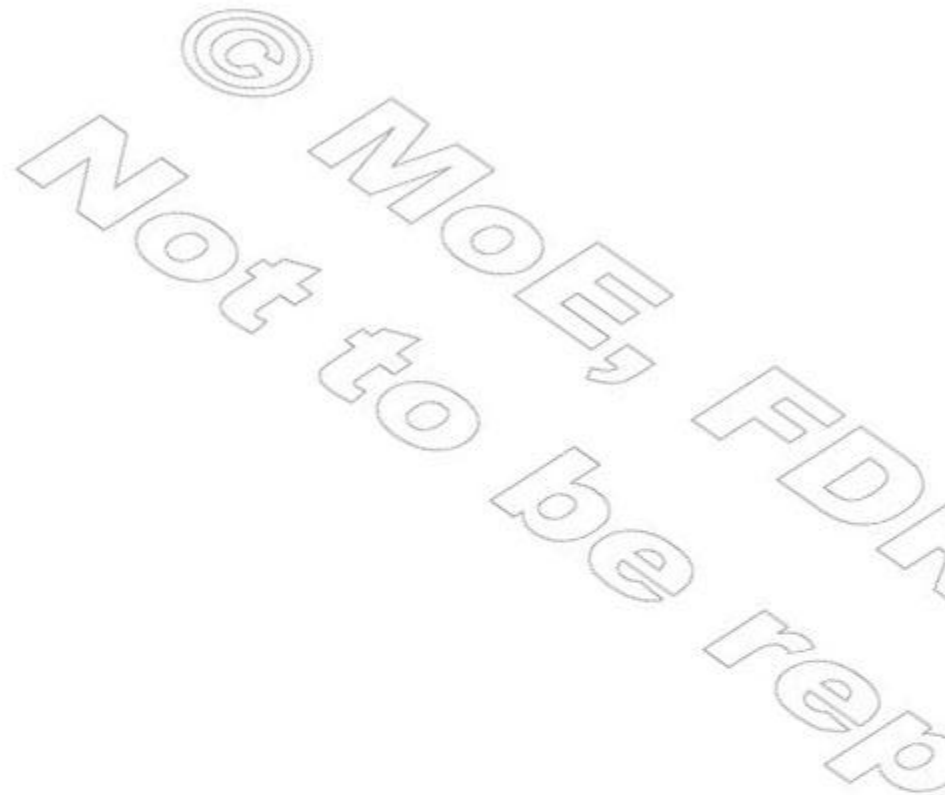
(መነሻ ሐሳብ፣ ፈቃድ አዘዘ (1991) የስነቃል መመሪያ፣ ቤን-አሞስ (1982) ፎክሎር ሴን ኮንቴክስት።)

መልመጃዎች

ክፍል አንድ፡- አንብቦ መረዳት

፩. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃል መልሱ።

1. የክዋኔ ምንነትን አንድ ትውፊታዊ ቅርስ በመውሰድና በመክወን ለክፍል ጓደኞቻችሁ አሳዩ።
2. «ጥንት ሰዎች የሠሯቸው ባህላዊ ቁሳቁሶች ኪናዊ ተግባቦት ይገለጽባቸዋል» ሲባል፣ ምን ማለት ነው? የሐገራችን ሕዝቦች ከሰሯቸው ጥንታዊ ባሕላዊ ቁሳቁሶች ውስጥ የምታውቁትን አንድ ቁስ በምሳሌነት በመውሰድ አብራሩ።
3. በሐገረሰባዊ ትውን ጥበባት ስር ከሚካተቱ የሐገራችን ሙዚቃዎች አንዱን በመምረጥና በማዜም የሐገረሰባዊ ትውን ጥበባትን ምንነት አስረዱ።
4. በተራ ቁጥር 3 ያዜማችሁትን ሙዚቃ በምሳሌነት ወስዳችሁ ሐገረሰባዊ ሙዚቃ፣ ሐገረሰባዊ ዳንስና ሐገረሰባዊ ድራማ ተነጣጥለው የሚታዩ እንዳልሆኑ አስረዱ።

5. በአካባቢያችሁ የምታውቁትን አንድ ሐገረሰባዊ መድሃኒት ጠቅሳችሁ እንዴት በሕመምተኛው እንደሚወሰድ በዝርዝር አስረዱ።

፪. ከዚህ በታች በቀረቡ ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ አዩተሰመረባቸው ለቀረቡት ፈሊጦች አገባባዊ ፍቻቸውን በቃል አስረዱ።

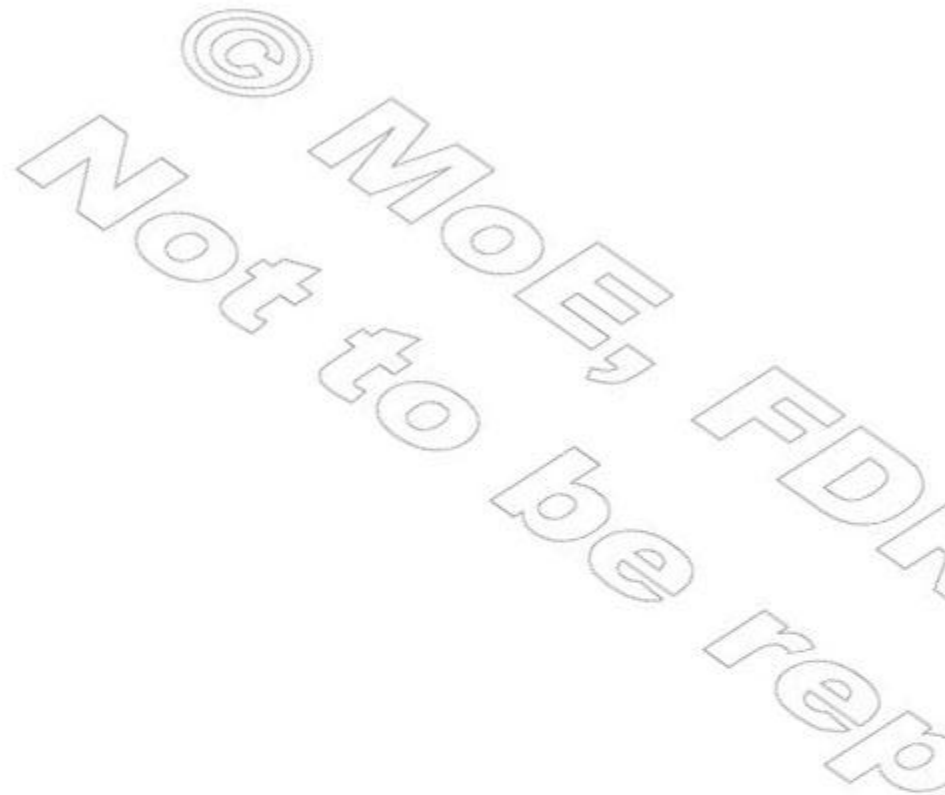
ምሳሌ:- የአዛኝ ቅቤ አንጓች ሁሉ ተሰብስቦ ማሸርገዱን ተያይዞታል። እወደድ ባይ፤ የፈለገውን እስኪያገኝ ተመሳስሎና ተቀራርቦ "ልነጠፍልህ" እያለ የሚኖር።

1. ጓዳየን ያወቀ ጓደኛ ሲከዳኝ አልወድም።
2. ከልጅነቱ አንስቶ አፉን ይይዘዋል።
3. ቤቴ ሲዘጋ የት ዋልክ የሚለኝ ዘመድ አጣሁ።
4. ይህንን የዛር ፈረስ ጓደኛህን ወደ ቤቴ አታምጣብኝ።
5. የልብስ ስፊት መኪናየን ጆሮ ግንዱን አልኩት።
6. አቋቋሚነት ስለተጠራሁ የነገ ጧቴን ቀጠሮ ሰርዣለሁ።
7. አባቷ ለልጃቸው የመጣውን ባል ባይወዱትም መቀነቷን ትፍታ በማለት ዳሩለት።

ክፍል ሁለት:- መናገር

፩. ከዚህ በታች የቡድን ክርክር ለማድረግ የሚያስችሏችሁ የክርክር ርዕሶች ቀርቦዋል።

1. መምህራችሁ ስለርዕሶቹ፣ ስለተከራከሪ ቡድኖችና ስለዳኞች አመራረጥ የሚሰጧችሁን ማብራሪያ በመከተል ተከራካሪ ቡድኖችን መስርቱ፤ ዳኞችን ሰይሙ።
2. በተከታዩ ክፍለ ጊዜ በየቡድኖችሁ ሆኖችሁ በርዕሳችሁ ላይ ተዘጋጅታችሁ በመምጣት ተከራክሩ።

የክርክር ርዕሶች

- ሀ. ከዕውቀትና ከገንዘብ እጅግ አስፈላጊው ገንዘብ ነው።
- ለ. የጽሑፍ መስፋፋት ጽሑፍ ባልነበረ ጊዜ በቃል ሲተላለፉ የኖሩ የማህበረሰቡን የሥነ ቃል ሐብቶች ያጠፋል።
- ሐ. የሠርግ ሥነስርዓትን ተበድሮም ተለቅቶም በመደገስ ማድመቅ ተገቢ ነው።
- መ. የሐገራችን ወጣት ትውልድ ከቀደሙት አባቶቹ በዕውቀት ይበልጣል።

© MOE, FDK
 Not to be rep...

የክርክር መመሪያ

ክርክር ባንድ ርዕስ ጉዳይ ላይ ተቃራኒ እይታ ባላቸው ሁለት ሰዎች ወይም ቡድኖች መካከል ተናግሮ ለማሳመን የሚካሄድ ሙግት ነው። ሙግቱ የተሟጋችንን ሐሳብ መዘነው ፍርድ የሚሰጡ ዳኞች ይኖሩታል። ተከራካሪ ወገኖችም በቂ ዝግጅት ማድረግና የክርክር አቀራረብ ስልትን ማወቅ ይጠበቅባቸዋል።

1. የክርክር ዝግጅት፡-
 - 1.1. ርዕሱን በሚመለከት ከተለያዩ የመረጃ ምንጮች ሐሳብ መሰብሰብ፤
 - 1.2. ከሰበሰባችሁት ሐሳብ ውስጥ ለክርክሩ ጠቃሚ ናቸው የምትሏቸውን መምረጥ፤
 - 1.3. የሚቀርቡበትን ቅደም ተከተል መወሰን፤
 - 1.4. ጊዜው ደርሶ የመከራከሪያ ሐሳባችሁን ከማቅረባችሁ በፊት ልምምድ ማድረግ፤
 - 1.5. በክርክሩ ላይ አለባበሳችሁን አስተካክላችሁና ስነስርዓት ጠብቃችሁ መገኘት ያስፈልጋል።

© MOE, FDKR
Not to be republished

2. የክርክር አቀራረብ:-

- 2.1. ደግፋችሁ ወይም ተቃውሞችሁ የምትከራከሩበትን ርዕስ ለአድማጫችሁ ማስተዋወቅ፤ (ክርክሩ በቡድን ከሆነ ርዕስ ማስተዋወቁ በቡድን መሪዎች የሚከናወን ይሆናል)
- 2.2. በተዘጋጃችሁት መሀረት በልበ ሙሉነትና በረጋ መንፈስ የመከራከሪያ ሐሳባችሁን በቅደም ተከተል በቃል ማቅረብ፤
- 2.3. ሐሳባችሁን በተገቢ የአካል እንቅስቃሴዎች ማገዝ፤
- 2.4 ተቃዋሚያችሁ የሚያነሳቸውን ነጥቦች በትክክል መመዝገብና የተቃውሞ ሀሳብ ማዘጋጀት፤
- 2.5 ለክርክሩ በሚሰጣችሁ ጊዜ በሚገባ መጠቀም፤
- 2.6 ክርዕሳችሁ ላለመውጣት መጠንቀቅ፤
- 2.7 ሐሳባችሁን ምስጋና በማቅረብ ማጠናቀቅ ያስፈልጋል።

ክፍል ሦስት:- መጻፍ

- ፩. በቡድን ሆናችሁ በአካባቢያችሁ ስለሚካሄዱ ፌስቲቫል ወይም ክብረ በዓል አከባበር አዋቂ ሰዎችን ቃለ-መጠይቅ አድርጋችሁ ያገኛችሁትን መረጃ አጠናቅራችሁ አቅርቡ።
- ፪. በስነቃል የመግለጽ፣ የመግታትና የማምለጥ ተግባር ላይ ከመገናኛ ብዙሃን፣ ከአውደ ጥበብና ከትውፊት መጻሕፍት በየግላችሁ መረጃዎችን ሰብስባችሁ በጽሑፍ በማጠናቀር ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።
- ፫. የትውፊት ምንነትን፣ ዓይነትንና ማህበራዊ ፋይዳን የሚያትቱ ልዩ ልዩ ጽሑፎችን ከመጻሕፍት፣ ከመጽሔቶችና ከጋዜጦች በማፈላለግ በጥልቅ ንባብ ስልት ካነበባችሁ በኋላ፣ ያገኛችሁትን ሐሳብ በጽሑፍ አቅርቡ።

፬. ከዚህ በታች የቀረቡትን ዓረፍተነገሮች ወደምትችሉት ቋንቋ ተርጉማችሁ በጽሑፍ አቅርቡ።

- ሀ. ትውልት ጥበባዊ ተግባሮት ነው።
- ለ. የትውልት አንዱ ባህሪ ጥንታዊ ባህላዊነቱ ነው።
- ሐ. ትውልት ብዙ ፍችዎች አሉት።
- መ. ሀይማኖታዊ ፌስቲቫልን ለመካሄድ ዕድል አግኝታችሁ ይሆናል።
- ሠ. ባህል በማያቋርጥ አኳኋን እየተለወጠ ነው።

ክፍል አራት፡- ስነልቦና

፩. ከዚህ በታች የቀረቡትን ቅጥዎ ምዕሳዳዎች በተሰጡ ቃላት መድረሻ ላይ በመቀጠል ካረባችሁ (ከመሰረታችሁ) በኋላ፣ የቅጥዎ ምዕሳዳዎችን ተግባር ግለፁ (አንድ ቃል ከአንድ በላይ ቅጥዎችን ሲቀበል ይችላል)።

ምሳሌ፡-

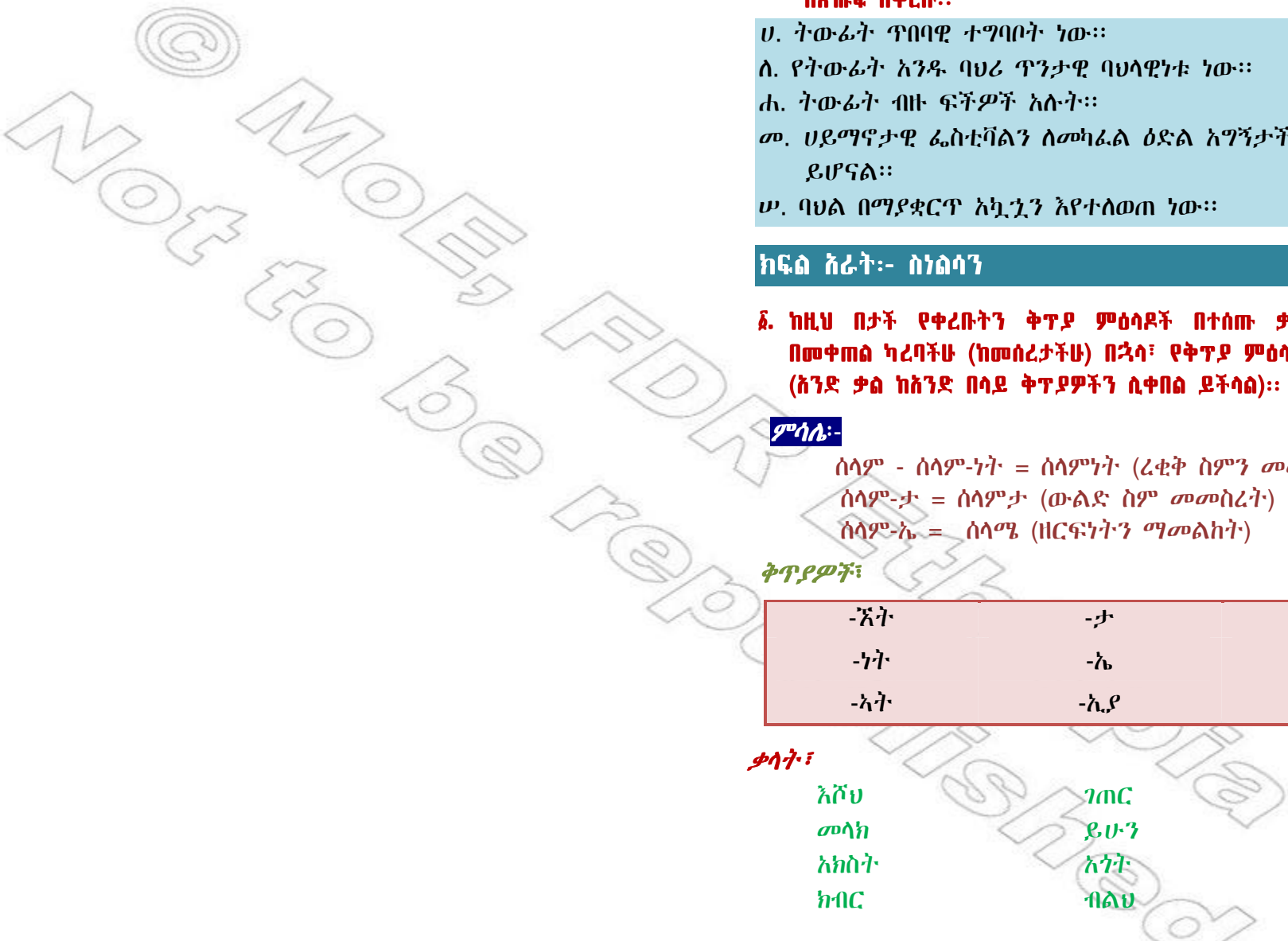
- ሰላም - ሰላም-ነት = ሰላምነት (ረቂቅ ስምን መመስረት)
- ሰላም-ታ = ሰላምታ (ውልድ ስም መመስረት)
- ሰላም-ኤ = ሰላሜ (ዘርፍነትን ማመልከት)

ቅጥዎዎች፡

-አት	-ታ	-አኛ
-ነት	-ኤ	-አማ
-አት	-ኢያ	-አም

ቃላት፡

እሾህ	ገጠር	ቂም
መላክ	ይሁን	ቀንድ
አክስት	አገት	ነጋዴ
ክብር	ብልህ	ብልጥ

- ፪. በተራ ቁጥር 1 ላይ ከተዘረዘሩት ቅጥዶች ለእርባታ እና ለምስረታ ያገለገሉ ቅጥዶች የትኞቹ ናቸው?
- ፫. ቅጥዶቹ በእርባታም ሆነ በምስረታ ጊዜ በቅርጽ አንድ በመሆናቸው ልዩነት የላቸውም ማለት እንችላለን? ለምን?

ክፍል አምስት:- ስነጽሑፍ

፩. ከዚህ በታች በቀረበው ምሳሌ መሠረት ስቀረቡላችሁ አምስት ርዕሶች በሐሳብ የሚለማሙ ሦስትና በላይ ምሳሌዎዎ ንግግሮችን ሰብስቡ።

ምሳሌ፣ ርዕስ:- ችኮላ

ምሳሌዎዎ ንግግሮች:-

- የችኮላች አፍስሳ ለቀመች፤
- ሲሮጡ የታጠቁት ሲሮጡ ይፈታል፤
- የጅብ ችኮል ቀንድ ይነክሳል፤
- የነቶሎ ቶሎ ቤት ግድግዳው ሰንበሌጥ፤
- የተጣደፈን ቅቤ ያንቀዋል።

ሀ. ዕውቀት

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

ለ. ክፋት ምቀኝነት

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

© MOE, FDR
Not to be rep

ሐ. ሕብረት

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____

መ. ቁጥብ አንደበት

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____

ሠ. ፍቅርና ወዳጅነት

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____

፪. ከላይ ለየርዕሶቹ በሰበሰባችሁት ምሳሌዎቹ ንግግርን በመጠቀም በአምስቱም ርዕሶች አንድ አንድ አንቀጽ ይፏ።

© MoE, FDRE Ethiopia
Not to be republished

፫. በ "ሀ" ስር የተዘረዘሩትን የቃል ንጥሞች ተመሳሳይ ከሚሆኑት በ "ለ" ስር ከተዘረዘሩት ምሳሌዎቹ ንግግር ጋር አዛምዱ። (አንድ ጥያቄ ከአንድ በላይ መልስ ሊኖረው ይችላል)

© Moe, FDI Not to be rep

"ሀ"	"ለ"
1. አዲስ ቤተ ሠሪ ይፈልጋል ማገር፤ ሆዱ ከቆረቆረ ያም ሀገር ያም ሀገር።	ሀ. ላለው ቅንጭብ ያረግዳል። ለ. የደላው ሙቅ ያኝካል።
2. አሰራ ሁለት ሆነን አንዲት ልጅ ወደን፤ እሷ ትስቃለች እኛ ተጨንቀን።	ሐ. ይበጃል ያሉት ኩል፤ ዐይን አጠፋ።
3. እኔስ ብዩሽ ነበር ያይኔ ጉድፍ አውጪ፤ እንዲህ በስተኋላ ነገር ልታመጪ።	መ. እውነትና ንጋት እያደር ይጠራል።
4. ይህንን ማጣቱን ችግራን ጠላሁት፤ ልብሽ ወደ ሀብታም ሲያደላ እያየሁት።	ሠ. እኛ ባገራችን ዳቦ ፍራዳችን፤
5. አንቺ ነሽ ወይ እኔ የከዳነው በፊት፤ ሥራ ቡቃያ ነው ይለያል ወደፊት።	ረ. ያልተነካ ግልግል ያውቃል። ሰ. ደፋርና ጭስ መውጫ አያጣም። ሸ. ቤተሰብ ደም የለውም።

፬. በቀረቡት የሰው አካል መጠሪያዎች ላይ የሚመሰረቱ አምስት አምስት ፈሲሶችን ከሰበሰባችሁ በኋላ በተሰጡት ምሳሌዎች መሠረት ዓረፍተነገር በመሰራት ፍችና አጠቃቀማቸውን አሳዩ።

ምሳሌ፡-

1. ዐይን

በዐይን ስጋ = በህይወት፤ በአካል

ዓረፍተ ነገር = በዐይን ስጋ እስክንገናኝ ድረስ በሰላም ያቆየን።

2. ራስ፣

ራስ የሌለው = ይሉኝታን የማያውቅ፣ ይሉኝታ ቢስ
ዓረፍተ ነገር = ራስ ከሌለው ሰው ወዳድነት መመስረት
አያስፈልግም።

3. አፍ፣

አፌን ይገፍ = ጠበቃየን ይገፍ
ዓረፍተ ነገር = ፍርድ ቤት የተገኘሁት አፌን ይገፍ ነበር።

4. እጅ፣

እጅ መንሻ = ገፀ በረከት፣ ስጦታ
ዓረፍተ ነገር = አያና አንድ መክት እጅ መንሻ ይዞ ቀረበ።

5. እግር፣

እግረሰላቢ = ኮቴቢስ፣ ኮቴው የማይሰማ
ዓረፍተ ነገር = እግረሰላቢ ሰው ወሬ ለቃሚ ይመስለኛል።

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished

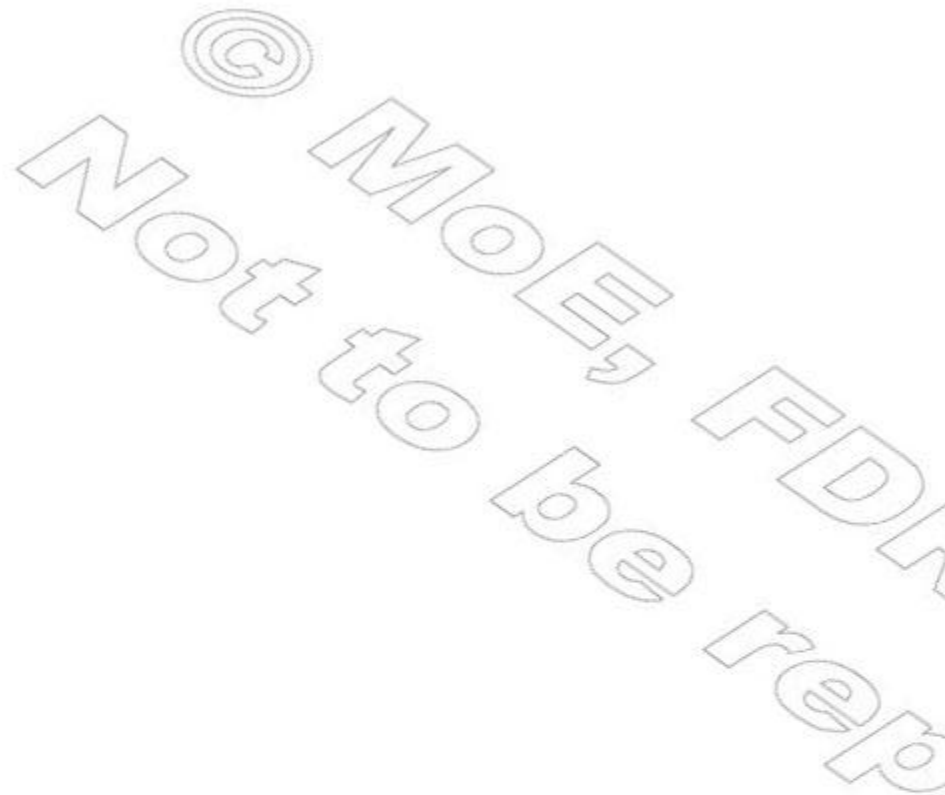
የምዕራፍ ማጠቃለያ

በምዕራፍ ስምንት ስለትውፊት ምንነት፣ ዓይነትና ማህበራዊ ፋይዳ በማንሳት ተወያይተናል። ስትውፊት ወይም ስፎክሎር አጭር ብድር ስሙን ለመስጠት ቢያስችልም በውስጡ የሚያካትታቸውን ነገሮች በመዘርዘር ማሳየት እንደሚቻል ተመልክተናል። "ትውፊት በአንስተኛ ቡድኖች ያለ ኪናዊ ተግባራት ነው" የሚለውን የፕሮፌሰር ቤን-አዋሰን ብድር ወስደን ትውፊት የሚገለጽባቸውን መንገዶች ሰዎች ከሚናገሩት፣ ከሚከውኑትና ከሚሰሩት አንጻር ዘርዘር አድርገን አይተናል።

ስለትውፊት ዓይነቶችና አገልግሎታቸው በተመለከትንበት ክፍልም ትውፊት በስራ ሥነቃልን፣ ሐገረሰባዊ ትውን ጥበባትን፣ ሐገረሰባዊ ልማድንና ቁሳዊ ባሕርን እደሚጠቀሰል። እንዲሁም እነዚህ የትውፊት ዓይነቶች በሥራቸው የሚያካትቷቸውን የትውፊት ቅርሶች ተመልክተናል። ትውፊት ፈጥሮ ለሚገለገልበት ማህበረሰብ በርካታ ተግባር ወይም አገልግሎት እንዳለው አንስተን በተለይ ስነቃል ያለውን የመትከል (የማጠናከር) ተግባርና የማስተማር ተግባርን ዘርዘር አድረገን አይተናል። በየግሳችን ቀሪ የትውፊት ተግባራትን የመረጃ ምንጮችን በማገልበጥ (የመገለጽ፣ የመገታትና የማምሰጫነት ተግባር) በዘርዘር አብራርተናል።

ስለክርክር ምንነትና ባሕሪ ባሳገንበት ክፍልም፣ ክርክር የሚደረግባቸውን ርዕሶች በመምረጥና መመሪያን ተከትሎ ዝግጅት በማድረግ ክርክር አካሂደናል። በአካባቢያችን ወቅት ጠብቆ ስለሚካሄድ ፈስቲቫል ወይም ክብረበዓል አካባቢ ስለሆነው ስለሚከሰት አዎንታዊ ሰዎችን በመጠየቅ መረጃ ሰብስቦናል። አጠናቅቅን አቅርቦናል። ቀደም ሲል በምዕራፍ ሰባት ክፍል ሦስት ስለጥልቅ ንባብ ምንነትና አጠቃቀም በተወያየነው መሠረት ስለትውፊት ምንነት፣ ዓይነትና ማህበራዊ ፋይዳ የሚያወሱ ልዩ ልዩ ጽሑፎችን በጥልቅ ንባብ ስልት በማንበብ ሐሳባቸውን አጠናቅቅን አቅርቦናል። ከዚህም ሌላ ከአማርኛ ወደ ሀገርኛ ቋንቋዎች እንዲሁም ከአማርኛ ቋንቋ ወደ እንግሊዝኛ ቋንቋ የመተርጎም ልምምድ አካሂደናል።

በሌላ በኩል በተሰጡን ቃላት ላይ ልዩ ልዩ ቅጥዎች በመጨመር ቃላት ቅርጻቸውንና ባሕሪያቸውን እንደሚሰዋወጡ ከመመልከታችንም በላይ የቅጥዎች

ምዕሳዶችን ተግባር ስይተናል። በተጨማሪም በልዩ ልዩ ርዕሰ ጉዳዮች ላይ ያተኮሩ ምሳሌያዊ ንግግሮች ስብስቦን አጠቃቀማቸውን በጽሑፍችን ውስጥ በማስገባት አሳይተናል።

በመጨረሻም ምሳሌያዊ ንግግሮችን በሐሳብ ከሚመስሏቸው የቃል ግጥሞች ጋር አዛምደን የሚያስተሳልፉትን መልዕክት ከማየታችንም በላይ በሰው የአካል መጠሪያዎች (ራስ፣ ዐይን፣ አፍ፣ አጅ፣ አግር) ላይ የሚመሰረቱ ፈሲሶችን በመሰብሰብ አጠቃቀማቸውን ዓረፍተ ነገር በመሥራት አሳይተናል።

© Moe, FDI
Not to be rep

የክስሳ ጥያቄዎች

- ፩. "ትውፊት የልዩ ልዩ ጥበባዊ ቅርሶች የጋራ መጠሪያ ነው"፣ "ትውፊት አራሱን የቻለ የምርምርና የዕውቀት ዘርፍ ነው" የሚሉትን ሐሳቦች በምሳሌ በማስደገፍ አብራሩ።
- ፪. በሀገረሰባዊ ልማድ ስር የሚካተቱ ትውፊቶችን በመዘርዘር ስለ አደንዳንዳቸው በምሳሌ የተደገፈ አጠር ያለ ማብራሪያ ስጡ።
- ፫. ቁሳዊ ባህልን ቀደም ሲል፣ በምዕራፍ ሁለት ከተማርነው ግዝፈት ካለው ቅርስ ጋር በማነጻጸር ሁለቱ የሚመሳሰሉበትንና የሚለዩበትን ነጥብ (ካለ) ዘርዘራችሁ አብራሩ።
- ፬. ለሚከተሉት ፈሲሶች ፍች ከሰማችሁ በኋላ፣ ዓረፍተነገር ስረባቸው።
 1. የቁም አስር
 2. ቆራጭ ፈላጭ
 3. ትኩረትን አሳየኝ
 4. ዋጋ ሰባሪ
 5. ዙሪያ ገባው
 6. የሕልም ሩጫ

5. ከዚህ በታች የቀረቡትን ጅምር ምሳሌጣዊ ንግግር አሟሉ።

1. ከአጋም የተጠጋ ቁልቋል፣ _____ ::
2. ከእባብ እንቁላል፣ _____ ::
3. አጉል ባልንጀራ፣ _____ ::
4. በሚያዝያ ጎመን የዘራ፣ _____ ::
5. መንደር ከዋለ ንብ፣ _____ ::
6. ልብ ያሰበውን አፍ ይናገረዋል፣ ዓይን ያየውን፣ _____ ::
7. ልክን ማወቅ፣ _____ ::
8. አንችው ሲሳይ፣ የተጫንሽው ሲሳይ፣ _____ ::

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished

የገንዘብ ማመሳከሪያ

፩. ቀጥሎ በዚህ ምዕራፍ የቀረበውን ትምህርት ምን ያህል እንደተረዳችሁ የምታመሳክሩበት ሰንጠረዥ ቀርቧል። በዚህ መሠረት፣ በእያንዳንዱ የማመሳከሪያ ነጥብ ትይዩ ስለመረዳታችሁ እርግጠኛ ከሆናችሁ የ (v)፣ እርግጠኛ ካልሆናችሁ የ(?)፣ ሙሉ ስሙሉ ካልተረዳችሁ ደግሞ የ(x) ምልክት በማድረግ ሰንጠረዥን አሟሉ።

ተ .ቀ	የማመሳከሪያ ነጥቦች	(v)	(?)	(X)
1	ስለትውልድ ዓይነትና ማህበራዊ ፋይዳ ከሰዎችና ከመጻሕፍት ሐሳብ አሰባሰቢ አቅርቦታል።			
2	በተሰጡኝ ቃላት ላይ ቅጥያዎችን እያከፈኩ ቃላቱ በቅጽና በባሕርይ ሰውጥ ማስከተላቸውን አሳይቻለሁ።			
3	በምሳሌያዊና በፈሲጣዊ አነጋገሮች ተጠቅሟል።			
4	ስለትውልድ ምንነትና ማህበራዊ ፋይዳዎ ከልዩ ልዩ ምንጮች መረጃዎችን በጽሑፍ አሰባሰቢ አቅርቦታል።			
5	መመሪያዎችን ተከትሎ በተሰጡኝ ርዕሶች ላይ ተከራክሯል።			
6	አጠርአጠር ያሉ ዓረፍተነገሮችንና አንቀጽን፣ ወደማውቀው አገርና ቋንቋ (እንግሊዘኛ) ተርጉሟል።			
7	የጥልቅ ንባብ አነባበብ ዘዴን ተጠቅሜ፣ ካነበብኩት ጽሑፍ ውስጥ ያገኘሁትን ሐሳብ በጽሑፍ አቅርቦታል።			

፪. ከዚህ በላይ በሰንጠረዥ የ(?) እና የ(X) ምልክት ያደረጋችሁባቸውን ነጥቦች በሚገባ እስክትረዱቸው ድረስ፣ የምዕራፉን ትምህርት ደጋግማችሁ ከልሱ።